

การประกอบสร้างความหมายการถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ไทย

The Meaning Construction of Nostalgia in Thai Films

วงศกร วงเวียน* และ กฤษณ์ ทองเลิศ

Wongsakorn Wongwean* and Grit Thonglert

วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย

College of Communication Arts, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author, E-mail: wongsakorn.w58@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประกอบสร้างความหมายการถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษามิติด้านเนื้อหาของภาพยนตร์ไทยที่สะท้อนการถวิลหาอดีต และ 2. เพื่อให้เข้าใจถึงการประกอบสร้างความหมายที่สื่อถึงการถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์ด้วยบทภาพยนตร์ไทย 3 เรื่อง ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่อง “แฟนฉัน” ภาพยนตร์เรื่อง “สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก” และภาพยนตร์เรื่อง “เพื่อนสนิท” ซึ่งทั้ง 3 เรื่องเป็นตัวแทนการถวิลหาอดีตในแต่ละช่วงวัย คือ วัยประถมศึกษา วัยมัธยมศึกษา และวัยมหาวิทยาลัย โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีมาประกอบการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้ แนวคิดหลังสมัยใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับการโหยหาอดีต แนวทางการศึกษาเชิงสัญวิทยาวิทยา และแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงเทคนิค

ผลวิจัยพบว่า 1) มิติเนื้อหาที่สะท้อนการถวิลหาอดีตมี 5 ลักษณะ คือ 1. การถ่ายทอดความทรงจำในอดีต 2. การถ่ายทอดประสบการณ์ในอดีต 3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมและประเพณีประจำท้องถิ่น 4. การเปลี่ยนผ่านของเวลา และ 5. ภาพชุมชนในอดีต 2) วิธีการประกอบสร้างการถวิลหาอดีตมี 9 ประการคือ 1. สถานที่และอุปกรณ์ประกอบฉากที่สื่อถึงความย้อนยุค 2. เครื่องแต่งกายย้อนยุค 3. การสื่อความหมายแบบคู่ตรงข้าม 4. การใช้นวนามนัย 5. การใช้แสงในเชิงสัญลักษณ์ 6. การใช้สีในเชิงสัญลักษณ์ 7. การใช้ระยะภาพในเชิงสัญลักษณ์ 8. การสร้างสัมพันธ์บทกับภาพยนตร์และบทเพลงในอดีต และ 9. การใช้เทคนิคการตัดต่อเพื่อสื่อความหมายในการเล่าความย้อนอดีต

คำสำคัญ: การประกอบสร้าง การถวิลหาอดีต ภาพยนตร์ไทย

Abstract

This research aimed to investigate the content of Thai films reflecting nostalgia and the construction of nostalgia. This qualitative research was conducted based on textual analysis. The purposefully selected film were three Thai films: Fan Chan (My Girl), Sing Lek Lek Thi Riak Wa Rak (A Little Thing Called Love), and Phuean Sa Nit (Dear Dakanda), which embraced nostalgia in three different age ranges: primary school age, high school age, and university age. The analysis was based on related theories including postmodernism, nostalgia, semiotics, and technical visual language.

The result revealed that nostalgia was presented through five forms: past memories, past experiences, local wisdom and traditions, time change, and past communities. Nostalgia was constructed through nine techniques: the presentation of retro places and props, retro clothing, binary oppositions, metonymy, lighting semiotics, colour semiotics, shot sizes, intertextual cues from retro music and films, and editing techniques for telling past stories.

Keywords: Construction, Nostalgia, Thai Films

1. บทนำ

การถวิลหาอดีต(nostalgia) เป็นวิธีมองโลกหรือวิธีให้ความหมายแก่ประสบการณ์ของมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนใน “ปัจจุบันขณะ” ที่มีต่ออดีตที่ผ่านพ้นไปแล้ว แต่มาบัดนี้เหลือไว้เพียงความทรงจำและประสบการณ์ให้เราได้ระลึกถึง และโลกที่ว่านี้เราสามารถติดต่อสื่อสารกับมันได้ก็ต่อเมื่อเราอาศัยช่องทางที่เรียกว่า “จินตนาการ” ที่สำคัญเราสามารถสัมผัสหรือจับต้องมองเห็นโลกที่เราสูญเสียไปแล้วนั้นได้อีกครั้ง หากเราสามารถสร้างภาพตัวแทนโดยการผลิตซ้ำหรือฉายซ้ำจาก ความทรงจำ ด้วยการย้อนกลับไปจำลองประสบการณ์ในอดีตขึ้นมาใหม่อีกครั้ง การโยยหาในลักษณะดังกล่าวเป็น “การเรียกหาอดีตที่เลื่อนหายไปแล้วให้กลับคืนมา (พัฒนา กิตติอาษา, 2546, น. 3-6)

ปรากฏการณ์ “ถวิลหาอดีต” ในสังคมไทย เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในสมัย พ.ศ. 2540 หรือที่เรียกว่า “ยุคฟองสบู่แตก” ที่เกิดปรากฏการณ์ล่มสลายทางเศรษฐกิจและค่าเงินบาทลอยตัว ทำให้ช่วงนั้นผู้คนเกิดภาวะที่เรียกว่า “ชาตินิยมใหม่” ทำให้ผู้คนหันมาสนใจความเป็นไทยมากขึ้น การที่สังคมเคลื่อนตัวอย่างรวดเร็วทำให้คนในสังคมไม่มีหลักยึดภาพความทรงจำที่ชัดเจนเหมือนในอดีต ผู้คนจึงต่างโยยหาที่มาและรากของตนเอง กอปรกับการที่สังคมไทยได้เรียนรู้ประสบการณ์จากเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น และสร้างกรอบขึ้นเพื่อป้องกันตนเองเป็นชาตินิยมใหม่ ทำให้กระแส “อารมณ์ถวิลหาอดีต” แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วในสังคมวงกว้างในช่วงระยะเวลาราวสิบปีที่ผ่านมาจะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน (กณิตา ซองศิริ, 2553)

การถวิลหาอดีตในสังคมหลังสมัยใหม่ ผู้คนไม่ได้บริโภคและแลกเปลี่ยนในคุณค่าของสิ่งของนั้น ๆ จริง ๆ หากแต่เป็นการบริโภคและแลกเปลี่ยนสัญลักษณ์ ซึ่งทำให้เห็นว่าการถวิลหาอดีตในพื้นที่ทางสังคม วัฒนธรรม และพื้นที่ทางเศรษฐกิจต่าง ๆ นั้น เป็นการบริโภคและผลิตซ้ำสัญลักษณ์ ภาพ และภาพจำลองผ่านสื่อต่างๆ ความรู้สึกต่อ

ปรากฏการณ์โหยหาอดีตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีความเกี่ยวข้องกับของกลุ่มหรือรุ่นของคนในสังคม อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มคนที่เกิดความรู้สึกโหยหาอดีตมากกว่ากลุ่มอื่น คือ กลุ่มเจนเนอเรชั่น โอ (Generation O) หรือเบบี้บูม เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีชีวิตอยู่ในช่วงที่มีความคุ้นเคยและได้สัมผัสกับวิถีชีวิตแบบชุมชน อยู่กับธรรมชาติไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เพิ่งมีขึ้นไม่นาน อย่างเช่น คอมพิวเตอร์ หรือ อินเทอร์เน็ต จะมีเพียงแค่โทรทัศน์กับวิทยุ ที่เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ให้ความบันเทิง นิยมการพบปะพูดคุยกันตามสถานที่ต่างๆ และในปัจจุบันคนกลุ่มนี้ก็อยู่ในช่วงวัยที่มีความมั่นคงในชีวิต ทั้งด้านการงานและครอบครัว อีกทั้งมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและเวลาว่างมากกว่ากลุ่มอื่น (รุ่งนภา ขรรยเกษมสุข, 2558, น.63- น.64)

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในปัจจุบัน ถือว่ามีการพัฒนาขึ้นมากหากเปรียบเทียบกับอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ทันสมัย หากแต่ความทันสมัยเหล่านี้ก็ได้เป็นเครื่องรับประกัน ถึงการประสบความสำเร็จของภาพยนตร์ไทยแต่ละเรื่อง โดยเฉพาะปัจจัยในส่วนของเนื้อหาและการเล่าเรื่องที่ออกมาในลักษณะซ้ำซาก (ปรัชญา เปี่ยมการณ, 2555) ส่งผลให้ภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาสะท้อนถึงการวิพากษ์วิจารณ์ ได้รับคามนิยมน้อยมากในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีภาพยนตร์ประเภทนี้มีเนื้อหาที่แตกต่างจากการเล่าเรื่องแบบเดิมๆ นำไปสู่การเล่าเรื่องแบบร่วมสมัย ผู้ชมมีประสบการณ์ ความทรงจำ มีความคุ้นเคยกับอดีต กับเรื่องราวของภาพยนตร์ ประหนึ่งว่าเป็นเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับตนเอง เห็นได้ชัดจาก ปรากฏการณ์จากภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน ในปี พ.ศ.2546 โดยทำรายได้สูงถึง 137.7 ล้านบาท ซึ่งมากกว่าภาพยนตร์ไทยที่เข้าฉายในปีเดียวกันอย่างภาพยนตร์เรื่อง องค์บาก ภาพยนตร์แนวแอคชั่นที่ทำรายได้ 100 ล้านบาท ปรากฏการณ์ในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์ได้รับความนิยมมากกว่าภาพยนตร์ไทยประเภทอื่น

จากมุมมองดังกล่าวที่กำหนดให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา “การประกอบสร้างความหมายการวิพากษ์วิจารณ์ในภาพยนตร์ไทย” เนื่องจากภาพยนตร์มีเนื้อหาหลักขณะมีความร่วมสมัย มีเรื่องราว ประสบการณ์ ความทรงจำ ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับชม ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การประกอบสร้างความหมายของการวิพากษ์วิจารณ์ โดยเลือกภาพยนตร์ที่นำมาใช้ในการศึกษา 3 เรื่องคือ ภาพยนตร์เรื่อง “แฟนฉัน” ภาพยนตร์เรื่อง “สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก” และภาพยนตร์เรื่อง “เพื่อนสนิท” ซึ่งทั้ง 3 เรื่องเป็นตัวแทนการวิพากษ์วิจารณ์ในแต่ละช่วงวัย คือ วัยประถมศึกษา วัยมัธยมศึกษา และวัยมหาวิทยาลัย โดยศึกษาถึงมิติด้านเนื้อหาของภาพยนตร์ไทยที่สะท้อนการวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหา ลักษณะใดบ้าง และมีการประกอบสร้างความหมายของการวิพากษ์วิจารณ์ของภาพยนตร์ไทยอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางต่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์วิพากษ์วิจารณ์ในภาพยนตร์ไทยในประเด็นต่างๆ และเพื่อเป็นตัวจุดประกายแนวคิดหรือแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์ที่ใช้ในการสร้างภาพยนตร์ ให้แก่นักสร้างภาพยนตร์หน้าใหม่

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษามิติด้านเนื้อหาของภาพยนตร์ไทยที่สะท้อนการวิพากษ์วิจารณ์
2. เพื่อให้เข้าใจถึงการประกอบสร้างความหมายที่สื่อถึงการวิพากษ์วิจารณ์ในภาพยนตร์ไทย

3. อุปกรณ์และวิธีการ / วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยทำการคัดเลือกภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาสะท้อนการฉ้อโกงในทศวรรษ ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕ จำนวน ๓ เรื่อง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการฉ้อโกงของคนไทย อันเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมเนื่องจาก มีผลงานภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของการฉ้อโกงออกมามากมายและยังใกล้เคียงกับช่วงเวลากับปัจจุบันที่สุด แล้วนำไปทำการวิเคราะห์การประกอบสร้างการฉ้อโกงในภาพยนตร์ไทย ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis)

แหล่งข้อมูล คือ ภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการฉ้อโกง ๓ เรื่อง ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่อง “แฟนฉัน” ภาพยนตร์เรื่อง “สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก” และภาพยนตร์เรื่อง “เพื่อนสนิท” ซึ่งทั้ง ๓ เรื่องเป็นตัวแทนการฉ้อโกงในแต่ละช่วงวัย คือ วัยประถมศึกษา วัยมัธยมศึกษา และวัยมหาวิทยาลัย ซึ่งการแบ่งช่วงวัยในลักษณะนี้จะสามารถมองเห็นภาพของการฉ้อโกงได้อย่างชัดเจนที่สุดและง่ายที่สุด จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทไฟล์วิดีโอของภาพยนตร์ทั้ง ๓ เรื่อง ผ่านการบันทึกไฟล์จากเว็บไซต์ YouTube และ Netflix เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ตัวบท โดยใช้แนวคิดหลังสมัยใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับการโหยหาอดีต แนวทางการศึกษาเชิงสัญชาตญาณ และแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงเทคนิค มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ภาพยนตร์ ที่มีเนื้อหาสะท้อนการฉ้อโกงทั้ง ๓ เรื่อง คือ ภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน ภาพยนตร์เรื่อง สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก และภาพยนตร์เรื่อง เพื่อนสนิท ซึ่งเป็นตัวแทนของการฉ้อโกงในแต่ละช่วงวัย ผลการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลักๆ ดังนี้

4.1 มิติด้านเนื้อหาที่สะท้อนถึงการฉ้อโกงในภาพยนตร์

ผลการวิจัยมิติด้านเนื้อหาที่สะท้อนถึงการฉ้อโกงในภาพยนตร์ไทย ทั้ง ๓ เรื่อง สามารถสรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

4.1.1 การถ่ายทอดความทรงจำ

ภาพยนตร์ไทยทั้ง ๓ เรื่องนั้น ได้มีการสื่อความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความทรงจำเหมือนกันทั้งหมด แต่รูปแบบในการถ่ายทอดความทรงจำจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละช่วงวัยของตัวละครในภาพยนตร์ เช่น ภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน เป็นการเล่าถึงความทรงจำในวัยเด็กที่อยู่ในลินซัคความทรงจำ ผ่านการได้อินบทเพลงในอดีตแล้วนึกถึงเรื่องราวซ่อนอยู่ในความทรงจำ ภาพยนตร์เรื่อง เพื่อนสนิท ได้มีการถ่ายทอดความทรงจำของตัวละครเอกของเรื่อง โดยการเขียนโปสการ์ด ที่บอกเล่าเรื่องราวของความเป็นมาของตัวละครและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต

การถ่ายทอดความทรงจำที่เกิดขึ้นนอกจากจะเป็นวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวของความทรงจำแล้วยังมีการถ่ายทอดความทรงจำในวัยเด็กในภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน ที่ถ่ายทอดการเล่นของเด็กที่อยู่ในความทรงจำของตัวละครนั้นก็คือ จินตนาการในวัยเด็กผ่านบทบาทสมมติ โดยการเล่นบทบาทสมมติของเด็กที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน ได้แก่ การเล่นตุ๊กตากระดาษ การเล่นพ่อ-แม่-ลูก การเล่นบทบาทสมมติละครเรื่องดาวพระศุกร์ การเล่นบทบาทสมมติ

ละครเรื่องบ้านทรายทอง ซึ่งทั้งดาวพระสุริย์และบ้านทรายทองนั้นเป็นละครทางโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในอดีต และการเล่นบทบาทสมมติเรื่องกระบี่ไรรู้เทียมทาน ซึ่งเป็นภาพยนตร์โทรทัศน์กำลังภายในของจีนที่ได้รับความนิยมในหมู่ผู้ชายในขณะนั้น นอกจากนั้นภาพยนตร์เรื่องแฟนฉันก็ยังมีภาพถ่ายทอดความทรงจำที่มีต่อการเล่นเกมของเด็กออกมาในภาพยนตร์อีกด้วย เช่น การเล่นเกมโคดของของกลุ่มเด็กหญิง และการเล่นเป่ากบของกลุ่มเด็กผู้ชาย

4.1.2 การถ่ายทอดประสบการณ์ในอดีต

การถ่ายทอดประสบการณ์ในอดีต คือลักษณะของเนื้อหาที่สะท้อนถึงการวิไลในอดีตได้อย่างชัดเจน เนื่องด้วยภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง ที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์พบว่าเนื้อหาของภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดประสบการณ์ของตัวละครออกมาอย่างชัดเจนตามช่วงวัย โดยสามารถแบ่งการถ่ายทอดประสบการณ์ในอดีตได้ 3 ลักษณะดังนี้

ก. ประสบการณ์จากกิจวัตรประจำวัน

ภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง ได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากกิจวัตรประจำวันออกมาในภาพยนตร์เหมือนกัน แต่แตกต่างกันในเรื่องของช่วงวัย กล่าวคือ ภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน และภาพยนตร์เรื่อง สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากกิจวัตรประจำวันในโรงเรียนเหมือนกัน ส่วนในภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท ก็ได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากกิจวัตรประจำวันในรั้วมหาวิทยาลัย ตั้งแต่การเข้ากิจกรรมรับน้อง การเรียน การส่งงาน การสอบ เป็นต้น

ข. ประสบการณ์ที่ไม่พึงประสงค์

ประสบการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ นั้นได้ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องเช่นเดียวกัน แต่แตกต่างกันในช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในแต่ละวัย ดังเช่นภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน มีการปรากฏขึ้นของประสบการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในเรื่องคือการเป็น เหา และการล้อชื่อ พ่อ-แม่ ภาพยนตร์เรื่องสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ได้ปรากฏในเรื่องการถูกลงโทษของครูผู้สอน และครูฝ่ายปกครอง ส่วนภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท มีการถ่ายทอดเรื่องราวของความคึกคะนองในวัยมหาวิทยาลัย ที่มีการเข้าไปขโมยไข่ไก่จากคณะเกษตร แต่กลับถูกจับได้จนต้องรีบหนีออกมา

ค. ประสบการณ์เรื่องความรัก

ประสบการณ์เรื่องความรักที่ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง พบว่ามีหลากหลายรูปแบบ โดยเรื่องราวและมุมมองของความรักที่เกิดขึ้นก็แตกต่างกันออกไปตามแต่ละช่วงวัย โดยภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน เป็นเพียงเรื่องราวของการหวนคำนึงถึงเรื่องราวในอดีตของตัวเองกับผู้หญิงที่เป็นเพื่อนสนิทในวัยเด็ก ภาพยนตร์เรื่องสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวของความรักผ่านมุมมองของวัยรุ่นที่มีต่อความรักว่าความรักเป็นสิ่งที่สวยงาม ส่วนในภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท ได้มีการถ่ายทอดความรักในรูปแบบของการแอบรักเพื่อนแต่ไม่มีความกล้าที่จะเผชิญหน้ากับความจริง นอกจากนี้ก็ถ่ายทอดเรื่องราวของความรักระหว่างชายและหญิงแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า มีการถ่ายทอดเรื่องราวของความรักในกลุ่มเพื่อนได้อย่างชัดเจน

4.1.3 การถ่ายทอดคณูมิปัญญาดั้งเดิมและประเพณีประจำท้องถิ่น

การถ่ายทอดคณูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์เรื่องแฟนฉันและภาพยนตร์เรื่องสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก โดยภาพยนตร์เรื่องแฟนฉันปรากฏอยู่ในฉากที่ แม่ของเจ็บบ้นำใบน้อยหน้ามาสระผมให้เจ็บบ เพื่อแก้เหา

ส่วนในภาพยนตร์เรื่องสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ได้มีการใช้ไบบวและมะขามเปียกในการขัดผิว จากนั้นจึงนำมึนมาทาตัวเพื่อบำรุงผิวเพื่อพัฒนาความสวยของ “น้ำ”

การถ่ายทอดประเพณีประจำถิ่นในภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท มีการถ่ายทอดผ่านประเพณีประจำถิ่นของภาคเหนือคือ การประกอบพิธีเสี่ยงทายเพื่อที่จะเลือกนางแก้วของคณะวชิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การจัดงานลูกทุ่งวชิตรศิลป์ ประเพณีรับน้องขึ้นคอกของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และการแสดงมโนราห์

4.1.4 การเปลี่ยนผ่านของเวลา

การเปลี่ยนผ่านของเวลา ได้ถูกนำมาใช้ในภาพยนตร์ ทั้ง 3 เรื่อง เพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ว่าเรื่องราวในภาพยนตร์นั้นเป็นเรื่องราวในอดีตโดยใช้การเปลี่ยนผ่านของเวลามาเป็นตัวกำหนดระยะเวลาที่ผ่านพ้นไป ในภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน ได้มีการบอกถึงเวลาที่ชัดเจนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในความทรงจำของ “เจ๊ียบ” ภาพยนตร์เรื่องเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ได้มีการนำเอา กระดานดำ ที่เต็มไปด้วยข้อความของนักเรียนมาใช้ในการบ่งบอกถึงช่วงเวลาที่กำลังเปลี่ยนผ่านไป รวมไปถึงตอนท้ายของเรื่องที่มีข้อความบอกให้ได้ว่าอย่างชัดเจนว่า เวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วจากเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ 9 ปี ซึ่งเหมือนกับภาพยนตร์เรื่อง เพื่อนสนิท ที่ใช้วิธีการขึ้นข้อความอย่างชัดเจน เพื่อบ่งบอกเวลาว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในช่วงเวลาใด

4.1.5 ภาพชุมชนในอดีต

ภาพชุมชนในอดีต ได้ถูกถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์เรื่องแฟนฉันอยู่บ่อยครั้ง อาทิ เส้นทางการขับรถมอเตอร์ไซด์ของพ่อเจ๊ียบ ที่ต้องขับรถไปส่ง “เจ๊ียบ” ไปโรงเรียนในตอนเช้าทุกวัน ภาพของฝั่งตลาดเมื่อเจ๊ียบปั่นจักรยานผ่านซึ่งภาพของชุมชนที่ปรากฏขึ้นนั้นเป็นชุมชนที่ดูเรียบง่าย ไม่วุ่นวาย ส่วนในเรื่องสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ปรากฏภาพชุมชนในอดีตผ่านทางรูปทรงของตัวอาคารที่ดูย้อนยุคมากกว่าที่จะแสดงให้เห็นภาพของชุมชนในอดีตอย่างชัดเจนดังภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน

นอกจากการถ่ายทอดภาพชุมชนในอดีตแล้วสิ่งที่เหมือนกันของภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องที่ถ่ายทอดออกมาคือ วิถีชีวิตครอบครัวที่เรียบง่ายของชนชั้นกลาง โดยภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน ถูกถ่ายทอดผ่านครอบครัวของ “เจ๊ียบ” และ “น้อยหน้า” ที่ประกอบอาชีพช่างตัดผม ภาพยนตร์เรื่องสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ที่ครอบครัวของน้ำทำธุรกิจโฮมสเตย์เล็กๆ และภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท แสดงให้เห็นถึงครอบครัวของ “ดากานดา” ที่ดูเรียบง่ายและอบอุ่น

4.2 การประกอบสร้างการวิพากษ์ในภาพยนตร์

ผลการวิเคราะห์การประกอบสร้างการวิพากษ์ในภาพยนตร์ พบว่ามีการใช้สัญลักษณ์ภาพเพื่อสื่อถึงการวิพากษ์ ทั้งสิ้น 9 รูปแบบ ได้แก่

4.2.1 สถานที่และอุปกรณ์ประกอบฉากที่สื่อถึงความย้อนยุค

สถานที่และอุปกรณ์ประกอบฉากที่สื่อถึงความย้อนยุค ได้ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง เนื่องจากสถานที่และอุปกรณ์ประกอบฉากนั้นสามารถสื่อให้รู้ว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์นั้น เกิดขึ้นในช่วงเวลาใด และบริบททางสังคมในสมัยนั้นเป็น ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์เรื่อง “แฟนฉัน” มีการสื่อความหมายถึงช่วงเวลาปรากฏในภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นของเล่นต่างๆ อุปกรณ์ที่อยู่ภายในร้านตัดผมของพ่อ “เจ๊ียบ” และพ่อ “น้อยหน้า” ร้านขายของชำ

รถโรงเรียน บรรยากาศภายในโรงเรียน หรือภาพของชุมชนที่ปรากฏในภาพยนตร์เพื่อให้ความหมายที่เมื่อคุณแล้วสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าเป็นช่วงเวลาในอดีต

4.2.2 เครื่องแต่งกายย้อนยุค

ผลวิเคราะห์พบว่า มีการใช้เครื่องแต่งกายของตัวละคร เพื่อสื่อความหมายถึงการถวิลหาอดีต ดังเช่นในภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน “แจ็ก” ได้สวมใส่เสื้อยืดของผลิตภัณฑ์ในอดีต คือ โกสัซิด และออดีซ ส่วนเจ๊ียบ สวมเสื้อยืดลาย แคนเนรมิต ซึ่งเป็นสวนสนุกชื่อดังในอดีต ส่วนในภาพยนตร์เรื่อง สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ได้ใช้เครื่องแต่งกายของนักเรียนที่ถูกถ่ายทอดออกมาตามเทศกาลต่างๆ เช่น มีการติดสติ๊กเกอร์ รูปหัวใจเพื่อบ่งบอกว่าเป็นวันวาเลนไทน์ หรือ การเขียนข้อความต่างๆลงบนเสื้อในวันปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น

4.2.3 การสื่อความหมายแบบคู่ตรงข้าม

การประกอบสร้างการถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ไทย ได้มีการใช้หลักความเป็นคู่ตรงข้ามเข้ามาช่วยในการสื่อความหมาย เช่น การเปรียบเทียบคู่ตรงข้ามระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ความวุ่นวายกับความสงบ ลักษณะของความเป็นหญิงกับลักษณะของความเป็นชาย ลักษณะสระระของนักแสดงที่สื่อบทบาทคู่ตรงข้าม ความรักกับการเรียน งานนาฏศิลป์ที่ได้รับความนิยมกับงานละครที่ไม่ได้รับความนิยม ความเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์แบบและไม่สมบูรณ์แบบ การใช้วิธีการแบบดั้งเดิมกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรับผิดชอบน้อยที่มีในวัยเรียนกับความรับผิดชอบที่มากขึ้นในวัยทำงาน

4.2.4 การใช้อื้อนุนามนัย

อื้อนุนามนัย คือ วิธีการถ่ายทอดความหมายโดยหยิบเอาส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์มาแทนที่ความหมายทั้งหมด โดยการใช้อื้อนุนามนัย ได้ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท โดยใช้ภาพของ “พระธาตุคอกยสุเทพ” เพื่อเชื่อมโยงว่าเหตุการณ์นี้ เกิดขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และบทสนทนาตัวละคร “พีแต่น” ที่กล่าวว่า “พาด้า” เป็นตัวแทนของจังหวัดกรุงเทพมหานคร

4.2.5 การใช้แสงในเชิงสัญลักษณ์

ผลการวิเคราะห์พบว่า การประกอบสร้างการถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ไทย ได้มีการใช้แสงในเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ การใช้แสงแบบ High Key ในภาพยนตร์ไทยที่นำมาวิเคราะห์ทั้ง 3 เรื่อง เพื่อทำให้รู้สึกถึงการมองโลกในแง่ดี การหวนคำนึงถึงวันวานที่มีความสุข ตามเนื้อหาของภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง

4.2.6 การใช้สีในเชิงสัญลักษณ์

ผลการวิเคราะห์พบว่า ได้มีการใช้สี ซีเปีย (sepia) ในการให้ความหมายของภาพในอดีต และบ่งบอกว่าเรื่องราวที่ถูกใช้ในสีซีเปียนี้ คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งการใช้สีซีเปียนี้ปรากฏขึ้นอยู่ในช่วงท้ายของภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน

4.2.7 การใช้ระยะภาพในเชิงสัญลักษณ์

ผลการวิเคราะห์พบว่า มีการใช้ระยะภาพในเชิงสัญลักษณ์ ที่ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ การใช้ภาพระยะไกล (Long Shot) โดยการใช้ภาพระยะไกลนี้ถูกใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพของชุมชนในอดีต แสดงให้เห็น

ถึงบริบทต่างๆ ในชุมชนของตัวละคร บอกเล่าเรื่องราวการแต่งประเพณีท้องถิ่น นอกจากนั้น ภาพระยะไกลยังสื่อความหมายถึงความรู้สึกถึงชีวิตที่ไม่แออัด ดูเรียบง่าย อบอุ่น

4.2.8 การสร้างสัมพันธ์กับภาพยนตร์และบทเพลงในอดีต

การสร้างสัมพันธ์กับภาพยนตร์และบทเพลงในอดีต ได้ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท ได้สร้างสัมพันธ์กับภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน โดยนำตัวละคร พ่อข้อยน้อยหน้า จากภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน มาเป็นช่างตัดผมให้กับ “หมู” พระเอกของเรื่อง นอกจากนั้นยังปรากฏการสร้างสัมพันธ์กับบทเพลงในอดีต ในภาพยนตร์เรื่องแฟนฉันและภาพยนตร์เรื่องเพื่อนสนิท โดยมีการใช้บทเพลงฮิตในอดีต ถูกนำมาถ่ายทอดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ในภาพยนตร์ ซึ่งทำให้ผู้ชมภาพยนตร์เมื่อได้ฟังเพลง ก็เกิดการฉวยโอกาสตีความบทเพลงได้เช่นเดียวกัน

4.2.9 การใช้เทคนิคการตัดต่อเพื่อสื่อความหมายในการเล่าความย้อนอดีต

ผลวิเคราะห์พบว่า การประกอบสร้างการฉวยโอกาสตีความในภาพยนตร์ไทย ได้มีการใช้เทคนิคในการตัดต่อเพื่อสื่อความหมายถึงการเล่าเรื่องราวในอดีต โดยปรากฏได้อย่างชัดเจน จากภาพยนตร์เรื่อง เพื่อนสนิท ที่มีการใช้เทคนิคในการลำดับภาพเพื่อเล่าเรื่องราว ที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสลับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต นอกจากนั้นยังพบการใช้เทคนิคการตัดต่อโดยใช้การตัดสลับภาพเพื่อเล่าเรื่องราวระหว่างกลุ่มเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิง และพ่อเจียบกับพ่อข้อยน้อยหน้า ในภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน เพื่อเป็นการเน้นความหมายของคู่ตรงข้ามให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

5. การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยการประกอบสร้างความหมายการฉวยโอกาสตีความในภาพยนตร์ไทย ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายจากข้อค้นพบดังกล่าว ดังต่อไปนี้

การถ่ายทอดความทรงจำที่ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์ เป็นส่วนหนึ่งของการผลิตซ้ำในการหวนรำลึกถึงวันวานที่มีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ Tannock (1995 อ้างถึงในสมสุข หินวิมาน, 2542) ที่ได้กล่าวถึงการฉวยโอกาสตีความว่าเป็นขั้นตอนแห่งวันวานอันหวานชื่น หรือเป็นยุคทองแห่งอดีตที่สดใส เป็นชีวิตวัยเยาว์ เป็นขั้นวัฒนธรรมที่วัฒนธรรมดั้งเดิมทรงพลังและคุณค่า สอดคล้องกับ Baudrillard (1983 อ้างถึงในสุดาวรรณ เฉชะวิบูลย์วงศ์, 2543) ที่อธิบายว่าการโหยหาอดีต คือ ความรู้สึกโหยหาอดีตจึงเป็นความรู้สึกด้านบวก และผสมเข้ากับความงาม ความสุข และความสนุกสนานของอดีต

การถ่ายทอดประสบการณ์ในอดีต ทำให้ผู้รับสารได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์ที่ถูกถ่ายทอดออกมา เนื่องจากเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในอดีต ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการฉวยโอกาสตีความ สอดคล้องกับที่พัฒนา กิติอาษา (2546) ชี้ว่า ประสบการณ์ที่เกิดจากการใช้ชีวิต โดยเฉพาะประสบการณ์อดีต เป็นฐานที่มั่นคงที่สำคัญของอาการโหยหาหรือฉวยโอกาสตีความ ประสบการณ์ตรงนี่เองที่เป็นวัตถุของการโหยหา เป็นพื้นที่ของการคิดคำนึงและจินตนาการ รวมทั้งเป็นที่มาของแรงบันดาลใจ เรื่องเล่า หรือวิธีที่จะสร้าง รื้อฟื้น หรือจำลอง เพื่อให้การเรียกหาอดีตให้หวนคืนมานั้นบังเกิดผลในความเป็นจริง

การถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมและประเพณีประจำท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดในภาพยนตร์ ทั้ง 3 เรื่อง สอดคล้องกับแนวคิด ที่ Robertson (1990 อ้างถึง เพ็ญศิริ เสวตวิหารี, 2541) ได้กล่าวถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมใหม่ทำให้เกิดแนวคิดโหยหาอดีต

การเปลี่ยนผ่านของเวลา ได้ถูกนำมาใช้ในภาพยนตร์ ทั้ง 3 เรื่อง เพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ว่าเรื่องราวในภาพยนตร์นั้นเป็นเรื่องราวในอดีตโดยใช้การเปลี่ยนผ่านของเวลามาเป็นตัวกำหนดระยะเวลาที่ผ่านมาที่ผ่านพ้นไป เช่นในภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน ได้มีการบอกถึงเวลาที่ชัดเจนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในความทรงจำของ “เจ็บบ” โดยเหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2528 นอกจากนั้นภาพยนตร์ยังได้มีการเปรียบเทียบภาพชุมชนในอดีตกับปัจจุบันเพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของเวลา เพื่อตอกย้ำให้ผู้ชมรู้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ที่ผ่านพ้นไปแล้ว สอดคล้องกับแนวคิด “กระจกมองย้อนหลัง” (car’s rear-view mirror) ของ McLuhan (1960 อ้างถึงใน เพ็ญศิริ เสวตวิหารี, 2541) ที่อธิบายวิถีทางสื่อโทรทัศน์และสื่ออื่นๆ ได้สร้างการรับรู้ของคนเราเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีต อันเป็นความสามารถที่จะ “มองย้อนกลับไปสู่ออดีต” ของภาพต่างๆ ที่ปรากฏในโทรทัศน์ ในการประกอบสร้างมุมมองและเหตุการณ์และกระบวนการแห่งเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในอดีตนั้น ได้สูญหายผ่านพ้นไปแล้ว แต่ได้ถูกแทนที่และถ่ายทอดในรูปแบบของการจำลอง จินตนาการ และภาพลวงตา

ภาพชุมชนในอดีตที่ดูเรียบง่าย ไม่เร่งรีบ ได้ถูกถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์เรื่องทั้ง 3 เรื่อง สอดคล้องกับ ชูศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล และ มนต์ศิริ เผือกสกนธ์. (2548) ได้อธิบายว่า การหววนคิดถึงอดีต (Nostalgia) เป็นการครุ่นคิดถึงแต่เรื่องดี ๆ ในอดีต ชีวิตที่เรียบง่ายไม่เร่งรีบ

สถานที่และอุปกรณ์ประกอบฉากที่สื่อถึงความย้อนยุค ได้มีการใช้สถานที่ของชุมชนที่ดูเรียบง่าย รูปทรงตัวอาคารบ้านเรือนที่ดูย้อนยุค เมื่อได้เห็นแล้วก็เกิดการวิหาคิดถึงชีวิตที่เรียบง่ายในชุมชนนั้น มีความคล้ายคลึงกับความหมายตรงหรือความหมายโดยอรรถ (Denotation meaning) ดังที่ Roland Barthes (อ้างถึงใน, สุขสม หินวิมาน, 2543) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้อธิบายความหมายตรงหรือความหมายโดยอรรถ ว่าเป็นกระบวนการสร้างความหมายขั้นแรก เป็นความหมายที่มีลักษณะสากล (Universality) หมายถึง เป็นความหมายเดียวกันสำหรับทุกคน และเป็นสภาวะวิสัย (Objectivity)

เครื่องแต่งกายย้อนยุคเพื่อสื่อความหมายถึงการวิหาคิดถึงที่ปรากฏในภาพยนตร์ มีความคล้ายคลึงกับความหมายโดยนัย (Connotative meaning) ดังที่ Roland Barthes (อ้างถึงใน, สุขสม หินวิมาน, 2535) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้อธิบายความหมายโดยนัย ว่าเป็นความหมายทางสังคมซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมในแต่ละบริบททางสังคม ความหมายทางสังคมจะเกิดขึ้นได้จากการ กำหนดรูปแบบของตัวหมาย ซึ่งสามารถแปรไปตามสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และตามยุคสมัย ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการให้ความหมายของผู้รับสารที่อาจแตกต่างกันได้ตามประสบการณ์ส่วนบุคคลและการเรียนรู้ทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน

การสื่อความหมายแบบคู่ตรงข้าม ที่ปรากฏในภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบคู่ตรงข้ามระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ในภาพยนตร์เรื่อง “แฟนฉัน” มีการสื่อสารความหมายแบบคู่ตรงข้ามปรากฏในภาพยนตร์ที่อยู่ในช่วงที่เป็นเรื่องราวในความทรงจำ กับช่วงเวลาปัจจุบันของ “เจ็บบ” โดยวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

นั้น ได้ถูกนำเสนอผ่านความทรงจำของ “เจ็บบ” ที่แสดงให้เห็นถึง การดำเนินวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ซึ่งตรงข้ามกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ปรากฏในช่วงเวลาของปัจจุบัน ในภาพยนตร์ ที่เล่าถึงการใช้ชีวิตของ “เจ็บบ” ในกรุงเทพฯ สอดคล้องกับที่สมสุข หินวิมาน (2535) ได้กล่าวไว้ว่า สัญญะตัวหนึ่งถ้าขึ้นอยู่กับคำฟังอาจไม่มีความหมายใดๆเกิดขึ้น แต่เมื่อสัญญะตัวนั้นถูกนำไปเปรียบเทียบกับสัญญะตัวอื่นที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน สัญญะตัวนั้นจะปรากฏความหมายเด่นชัดขึ้นมาทันที

การใช้แสงในเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ การใช้แสงแบบ High Key ในภาพยนตร์ไทยที่นำมาวิเคราะห์ทั้ง 3 เรื่อง เพื่อทำให้รู้สึกถึงการมองโลกในแง่ดี การหวนคำนึงถึงวันวานที่มีความสุข ตามเนื้อหาของภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง นอกจากนี้ยังพบการใช้ภาพแบบย้อนแสงหรือการใช้ภาพแบบ Silhouette ซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่กำลังเศร้าและหม่นหมอง โดยปรากฏในภาพยนตร์เรื่องแฟนฉัน และภาพยนตร์เรื่องสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก ซึ่งสอดคล้องกับที่ ปิยกุล เถาว์ณย์ศิริ (2526) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดแสงแบบ High Key คือการจัดแสงที่กำหนดให้มีพื้นที่สว่างเป็นส่วนใหญ่ เพื่อสื่อความหมายถึงการมองโลกในแง่ดี มิตรภาพและการเปิดเผย และแสงแต่ละรูปแบบมีผลต่อการสร้างอารมณ์ความรู้สึกและบรรยากาศของเรื่องอย่างมาก เพื่อช่วยให้เข้าถึงเนื้อหา อารมณ์ ความหมายและประเภทของเรื่อง

การใช้สีในเชิงสัญลักษณ์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ได้มีการใช้สี ซีเปีย (sepia) ในการให้ความหมายของภาพในอดีต และบ่งบอกว่าเรื่องราวที่ถูกใช้ในสีซีเปียนี้ คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งการใช้สีซีเปียนี้ปรากฏขึ้นอยู่ในช่วงท้ายของภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน ดังที่ สมชาย พรหมสุวรรณ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของสี นั้นมีผลทางจิตวิทยาต่อมนุษย์ และสีเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบของภาพ ทำงานในระดับจิตใต้สำนึกของผู้ชม เกี่ยวเนื่องกับการรับรู้และอารมณ์ (Emotional) และเสริมบรรยากาศของคุณภาพ (Atmospheric)

การใช้ระยะภาพในเชิงสัญลักษณ์ ที่ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ การใช้ภาพระยะไกล (Long Shot) โดยการใช้ภาพระยะไกลนี้ถูกใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพของชุมชนในอดีต แสดงให้เห็นถึงบริบทต่างๆ ในชุมชนของตัวละคร บอกเล่าเรื่องราวการแสดงผลที่ท้องถิ่น นอกจากนั้น ภาพระยะไกล ยังสื่อความหมายถึงความรู้สึกถึงชีวิตที่ไม่แออัด ดูเรียบง่าย ไม่วุ่นวาย สอดคล้องกับที่ รักसानต์ วิวัฒน์สินอุดม (2546) ที่กล่าวว่า ภาพระยะไกลใช้เพื่อแนะนำฉากของเรื่อง ใช้เพื่อบอกเวลาและสถานที่ เพื่อให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราวกำลังเกิดขึ้นที่ไหน

ในส่วนของการสร้างสัมพันธ์กับภาพยนตร์และบทเพลงในอดีต ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง แฟนฉัน กับเพื่อนสนิท สอดคล้องกับที่ Berger (1992, อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2553) ให้คำนิยามว่า สัมพันธบทเป็น การใช้หรือการสร้างตัวบทใหม่ด้วยบทใดตัวบทหนึ่ง จากวัตถุดิบอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวบทเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่วนการสร้างสัมพันธ์กับบทเพลงในอดีต ซึ่งทำให้ผู้ชมภาพยนตร์เมื่อได้ฟังเพลง ก็เกิดการฉวยลัดผ่านบทเพลงได้เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับ Schirato & Yell (2000, อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2553) นิยามว่า สัมพันธบทเป็นกระบวนการสร้างความหมายในตัวบทหนึ่งที่เกิดมาจากการอ้างอิงตัวบทอื่น ๆ เป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหมุนเวียนและแลกเปลี่ยนความหมาย

การใช้เทคนิคการตัดต่อเพื่อสื่อความหมายในการเล่าความย้อนอดีต เป็นเทคนิคในการลำดับภาพเพื่อเล่าเรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสลับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ดังที่ Bernard F. Dick (1978, อ้างถึงใน มาโนช ชุ่มเมืองปัก, 2547) ได้ให้ความหมายการตัดต่อว่า การตัดต่อเป็นการเลือกและเรียงข้อเข้าไว้ด้วยกันตามลำดับ

การเล่าเรื่องเพื่อช่วยเสริมเรื่องราวของอารมณ์ของแต่ละฉากภาพยนตร์ทั้งเรื่อง การตัดต่อยังช่วยเสริมจังหวะของภาพยนตร์ ช่วยอธิบายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ช่วยให้เห็นทำนองบรรลู่วัตถุประสงค์ในการเล่าเรื่อง

6. บทสรุป

ปรากฏการณ์ “ถวิลหาอดีต” ในสังคมไทย เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในสมัย พ.ศ. 2540 หรือที่เรียกว่า “ยุคทองสบู่แตก” ทำให้ผู้คนหันมาสนใจความเป็นไทยมากขึ้น การที่สังคมเคลื่อนตัวอย่างรวดเร็วทำให้คนในสังคมไม่มีหลักยึดภาพความทรงจำที่ชัดเจนเหมือนในอดีต ผู้คนจึงต่างโหยหาที่มาและรากของตนเอง ส่งผลให้ภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาสะท้อนถึงการถวิลหาอดีต ได้รับความนิยมนอย่างมากในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา เนื่องจากมีภาพยนตร์ประเภทนี้มีเนื้อหาที่มีการเล่าเรื่องแบบร่วมสมัย ผู้ชมมีประสบการณ์ ความทรงจำ มีความคุ้นเคยกับอดีต กับเรื่องราวของภาพยนตร์ ประหนึ่งว่าเป็นเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับตนเอง

ความเข้าใจต่อผลการศึกษาในมิติด้านเนื้อหาของภาพยนตร์ไทยที่สะท้อนการถวิลหาอดีต และการประกอบสร้างความหมายที่สื่อถึงการถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ไทย ก่อให้เกิดประโยชน์ โดยเป็นแนวทางต่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ไทยในประเด็นต่างๆ ต่อไป และเพื่อเป็นตัวจุดประกายแนวคิดหรือแก่นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับการถวิลหาอดีตที่ใช้ในการสร้างภาพยนตร์ให้แก่นักสร้างภาพยนตร์หน้าใหม่เช่น การใช้สถานที่และอุปกรณ์ประกอบฉากที่ทำให้ผู้ชมเกิดการหวนคิดถึงเรื่องราวในอดีต การใช้เครื่องแต่งกายที่มีความร่วมสมัย การใช้ สัมพันธ์บทกับบทเพลงในอดีตเพื่อดึงการมีส่วนร่วมของผู้ชมให้เข้ามาร่วมตีความและรับสุนทรียภาพที่ผู้รับสารเคยมีมาก่อน

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ที่สนใจในเรื่องของการประกอบสร้างความหมายการถวิลหาอดีตในภาพยนตร์ สามารถที่จะเลือกศึกษาการถวิลหาอดีตของภาพยนตร์ในมิติด้านอื่นๆ ให้เฉพาะเจาะจงอีกได้ เช่น การถวิลหาอดีตในภาพยนตร์รัก การถวิลหาอดีตในกลุ่มภาพยนตร์วัยทำงาน เป็นต้น การประกอบสร้างความหมายการถวิลหาอดีตนั้น ผู้ที่สนใจสามารถนำเอาลักษณะดังกล่าว ไปวิเคราะห์กับสื่ออื่น ๆ ได้ เช่น รายการโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์ มิวสิควิดีโอ บทเพลง เป็นต้น และการศึกษาเรื่องสัมพันธ์บทในสื่อภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการถวิลหาอดีต ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ เช่น การศึกษาเรื่องสัมพันธ์บทของภาพยนตร์ในอดีต การศึกษาสัมพันธ์บทของภาพยนตร์กับบทเพลงในอดีตที่ทำให้ผู้ชมเกิดการถวิลหาอดีต ซึ่งการศึกษาเรื่องสัมพันธ์บทนี้จะทำให้เนื้อหาของภาพยนตร์ที่สะท้อนการถวิลหาอดีตมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้จะสำเร็จลุล่วงมิได้หากไม่ได้รับคำแนะนำและความเมตตาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งท่านคอยให้คำปรึกษา ชี้แนะ แนะนำแนวทางแก้ไขในสิ่งที่บกพร่อง และคอยให้กำลังใจจนกระทั่งทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

8. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *แนวพินิจใหม่ในสื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คณิตา ซองศิริ. (2553). *การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายเรื่อง “การโหยหาอดีต” ในรายการ ปกิณกะทางโทรทัศน์ชุด “ตลาดสดสนามเป้า” ,วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- ชูศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล และ มนต์ศิริ เผือกสกนธ์. (2548). *Retro Marketing สูตรใหม่การตลาดย้อนยุคปลุกกระแส*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ปรัชญา เปี่ยมการุณ. (2555). *การประกอบสร้างสุนทรียะแห่งรัก และ ภาพสะท้อนสังคมในหนังรักไทย พ.ศ.๒๕๔๘ - ๒๕๕๒*. งานวิจัยทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณรายได้ วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553.
- ปิยกุล เลาว์ฉวีศิริ. (2528). *ใครเป็นใครในกระบวนการผลิตภาพยนตร์*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เพ็ญสิริ เสวตวิหารี. (2541). *อิทธิพลของแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยของผู้กำกับรุ่นใหม่ระหว่างปี พ.ศ.2538 - 2540*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาโนช ชุ่มเมืองปัก. (2547). *การเล่าเรื่องของภาพยนตร์ตลกไทยยอดนิยมชุด บุญชู กับการสร้างสรรค์ของผู้กำกับภาพยนตร์*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รักसानต์ วิวัฒน์ศิลปอุดม. (2546). *คนสร้าง สร้างหนัง หนังสือ*. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งนภา ชรรยงเกษมสุข. (2558). *การ โหยหาอดีต: ความเป็นอดีตในสังคมสมัยใหม่*. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย* 4 (2) , 59-87.
- สมชาย พรหมสุวรรณ. (2548). *หลักการทัศนศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสุข หินวิมาน. (2542). *ความทรงจำใหม่กับหัวใจดวงเดิม : มายาคติ ความคิดความเชื่อ และโลกทัศน์ร่วมสมัยในละครโทรทัศน์*. *สื่อกับศาสนา: โลกของสื่อลำดับที่3*. กรุงเทพฯ: ที.พี.พริ้นท์.
- สมสุข หินวิมาน. (ธันวาคม 2535). *แนวทางการวิเคราะห์ความหมายและอุดมการณ์ในงานสื่อสารมวลชน*. *นิเทศศาสตร์ปริทัศน์*. 1, 45-55.